

Laura Gallego

mandràgora



capítol 1

el savi i el seu aprenent

–Estimat, això no pot continuar així –va dir la reina Elinora–. Des que Cornèlius se’n va anar, la torre està molt abandonada.

–I què vols que hi faci? –va rondinar el rei Hèctor, que estava preocupat perquè el seu falcó preferit s’havia escapat–. Ningú no sap on trobar-lo.

–A més –va afegir la reina sense enfadar-se–, hi ha la qüestió d’aquests estúpids rumors que escampen els criats...

–Rumors? –va repetir el rei, perdut.

–Diuen que Cornèlius va morir en estranyes circumstàncies i que el seu espectre ronda la torre a les nits –va explicar la reina, arrufant el nas–. I aquestes absurdes històries de fantasmes no afavoreixen, ni de bon tros, el prestigi d’una cort com la nostra. És evident que necessitem un nou savi que visqui a la torre i faci callar els supersticiosos.

–No cal amoïnar-s’hi! Cornèlius se’n va sovint de viatge. No trigarà a tornar, i llavors s’aclarirà tot.

–Però, i si no torna? No ha marxat mai sense avisar... Estimat, han passat més de sis mesos i no tenim notícies seves. I em pregunto... quina mena de savi desapareix sense més ni més, sense ni tan sols demanar permís al seu rei? No és un comportament seriós ni apropiat; encara que tornés, no l’hauríem de mantenir a la nostra cort.

El rei va aturar el seu nerviós passeig pel pati d'armes per considerar la proposta de la seva esposa. El cas era que li costava evocar els trets de Cornèlius, malgrat que feia més temps que era a la cort del que podia recordar; però el savi era un home gris que es passava els dies tancat a la torre, amb els seus llibres, i només en sortia quan el rei el feia cridar per consultar-li algun assumpte. Ni tan sols el veien a les hores dels àpats, perquè estava sempre tan atrafegat que, ja des del començament, havia donat instruccions que li pugessin menjar tres cops al dia i no el molestessin llevat que fos per manament reial.

El monarca va sospirar. Certament, al tal Cornèlius amb prou feines se'l veia fora de la torre, i en els darrers anys s'havia absentat del castell diverses vegades, però no deixava de ser un individu útil. Perquè el rei Hèctor sabia com dirigir els seus cavallers en una batalla, com governar les seves terres, com tractar els seus iguals i els seus inferiors, com recaptar els impostos i com impartir justícia, però poca cosa més. I Cornèlius era a la cort per suplir aquelles mancances. El rei el cridava quan volia fer-li consultes sobre legislació, botànica, geografia i, fins i tot, astrologia. Semblava que Cornèlius ho sabia tot, i si ignorava algun detall, no trigava a anar a consultar-ho als seus gruixuts volums, i al cap d'una mica tornava amb la resposta a la pregunta que se li havia formulat. Perquè, si bé el rei Hèctor era capaç de llegir raonablement bé, el cert era que no sabia gran cosa de llatí, la llengua que solien emprar els erudits per escriure els seus tractats.

–Tens raó –va dir finalment, amb un capcineig enèrgic–. Necessitem un altre savi.

La reina es va escurar el coll delicadament.

–Tingues en compte que les coses han canviat força per aquí des que Cornèlius va arribar. El teu regne és ara molt més poderós i pròsper.

El rei Hèctor va inflar el pit, ple d'orgull. Sabia que era un bon rei. Des de la seva arribada al tron havia ampliat considerablement el territori heretat, ja que havia afegit a les seves possessions els comtats de Rosia i Castel Forte. La seva cort s'havia omplert de joves que hi acudien per tal que ell els armés cavallers, i la seva filla, la princesa Àngela, tenia com a donzelles les dames més nobles. Mercaders de tots els regnes venien a vendre-li tota mena de meravelles procedents de terres llunyanes, i totes les princeses casadores del continent tenien els ulls posats en el seu primogènit, l'atractiu príncep Marc.

–Ja ho sé –va dir, amb un somriure–. Però, què hi té a veure això, amb Cornèlius?

La reina va somriure, indulgent. El seu espòs era un bon rei, però no acabava d'entendre les subtileses d'una cort mitjanament refinada.

–Un castell com el teu, estimat –li va explicar–, no s'hauria de conformar amb un savi gris i desconegut.

–Ah, no?

–No –va confirmar la reina de manera enèrgica–. Cal que es tracti d'un savi famós, un savi a qui tots els reis del món voldrien tenir. Saps qui va ser el savi d'Alexandre el Gran? Ni més ni menys que Aristòtil! Per què tu t'hauries de conformar amb menys?

–Estimada, Aristòtil és mort...

–El que vull dir és que el savi de la teva cort hauria de ser tan important com Aristòtil –va explicar la reina pacientment.

El rei es va acariciar la barbeta, pensarós. La reina gairebé li podia veure els engranatges del cervell analitzant la qüestió. Es preguntava si era realment necessari prendre's la molèstia de buscar el savi més important de tots, si no serviria igual qualsevol altre savi i si li costaria molt car.

–Has pensat en algú en concret, estimada?

Ella es va posar una mica vermella, un gest que el rei considerava deliciós.

–Sí, m'he pres la llibertat de pensar-hi. Veuràs... Nemèsius, el savi del rei Simó, té fama de ser el més instruït. No hi ha ningú que el superi en coneixements i saber.

El sobirà va arrufar el nas. Feia relativament poc que havia signat un tractat de pau amb el rei Simó, i no era qüestió de provocar una disputa robant-li el seu savi. A més, el rei Hèctor sabia que, si bé podia confiar en el criteri de la seva esposa per a la majoria de les coses, coneixia també la seva afició a comparar-se amb la reina Viviana, l'esposa del rei Simó, a qui envejava obertament. La cort del rei Simó era, sense cap mena de dubte, més refinada i elegant que la seva, però Hèctor, que l'havia vençut en una justa, no hi veia grans avantatges. Tenia clar que la vàlua d'un rei es mesurava amb l'espasa i el cavall.

Dissortadament, la reina Elionora no pensava igual.

–Estimada, no sé si el rei Simó veurà de bon ull que traslladem el seu savi a la nostra cort. Sobretot si, com dius, és el més famós del nostre temps.

La seva esposa va serrar els llavis. Era la seva manera de dir que estava disgustada. El rei sabia que era massa discreta per discutir amb ell en públic, però sabia també que l'esperava una bona esbrancada tan bon punt estiguessin tots dos sols al dormitori.

Va intentar buscar ràpidament una solució.

–Però enviaré els meus missatgers a la recerca d'un savi més savi que aquest tal Menèsius.

–Nemèsius –li va recordar la reina, encara amb cara de pomes agres.

–Els enviaré molt lluny –va continuar dient el rei, de seguida–, a l’Orient. No t’agradaria tenir un savi que provingués de l’Orient?

–Un savi pagà? –es va horroritzar la reina.

–Oh, no, estimada! A l’Orient hi ha regnes cristians. Podem fer venir un savi grec. Què et sembla? Com Aristòtil. O dels nous regnes cristians de Terra Santa. O...

–Estimat, les corts de Terra Santa no són gens refinades. Els seus reis es passen tota l’estona lluitant contra els infidels.

–...fins i tot puc enviar heralds al regne del Preste Joan –va concloure el rei.

–Al regne del Preste Joan? –Els ulls de la reina Elionora van brillar, il·lusionats; la ganyota d’empipament va desaparèixer.

Tothom sabia que, per arribar al mític regne del Preste Joan, calia emprendre un llarguíssim viatge ple de perills i amenaces, a través de terres poblades de salvatges inhumans i bèsties horripilants. En el cas que algun missatger aconseguís dur a terme la proesa d’arribar fins allà... raonablement viu, caldria esperar després que tornés amb el savi. Era molt suposar i, ara que la reina havia aconseguit convèncer-lo de la necessitat de trobar un nou erudit, el rei Hèctor no estava disposat a deixar tantes coses a l’atzar.

–Li demanaré al Preste Joan que ens enviï el millor savi de la seva cort –li va assegurar a la seva esposa, tanmateix–. O el segon millor, si és que no es vol desprendre del primer –en veure que els llavis de la reina es començaven a serrar de nou, va afegir ràpidament–: Sempre serà millor que el savi de Viviana, no?

La reina va somriure.

Encara li ho va haver de recordar ben bé cinc vegades abans que el rei enviés per fi els missatgers que havia promès; i en va enviar no solament a l’Orient, sinó en totes direccions, amb un

ban que proclamava que la cort del poderós rei Hèctor necessitava un savi instruït en totes les arts, que parlés llatí i grec amb tanta fluïdesa com la seva llengua materna i que tingués també amplis coneixements d'altres llengües «de savis», com l'hebreu, l'arameu i l'àrab. Així mateix, havia de ser una eminència en totes les arts del *Trivium* i el *Quadrivium*, la qual cosa incloïa, naturalment, gramàtica, lògica, retòrica, aritmètica, música, astronomia i geometria. A això calia afegir-hi un gran domini d'altres ciències, que el rei anomenava «naturals» i que trobava summament útils per a certes coses: botànica, medicina, zoologia, geologia i, si era possible, una mica d'alquímia. A més, havia de ser un erudit pel que fa a teologia cristiana (d'aquesta manera, el rei s'assegurava que cap savi pagà no acudiria a la seva crida).

I, a fi de no deixar caps per lligar, el monarca va afegir entre els requisits coneixements en matèries com ara història, lleis, geografia, llengües modernes i, si no era molt demanar, que sabés citar dites llatines i frases de personatges cèlebres de l'Antiguitat (el rei Simó solia fer-ho sovint, i el rei Hèctor no volia ser menys).

Va passar el temps, i cap savi important no va respondre a la crida del rei. Quan aquest ja començava a desesperar-se, una tarda assolellada d'hivern, un dels seus emissaris va tornar amb una carta d'un conegut erudit. El rei la va llegir. El savi sol·licitava ocupar el lloc vacant a la cort del rei Hèctor, i només demanava com a condició especial que se li permetés mantenir al seu costat el seu aprenent.

El rei gairebé no es podia creure que hagués tingut tanta sort. Pel que havia pogut esbrinar, aquell savi en qüestió no havia servit mai cap noble ni monarca, ja que havia dedicat la seva vida a voltar món, i havia visitat les biblioteques més im-

portants de totes les cultures conegudes. Els rumors afirmaven que, en la seva llarga peregrinació, fins i tot havia arribat al regne del Preste Joan. Els entesos el consideraven l'home més savi del seu temps.

El rei Hèctor es va afanyar a redactar una obsequiosa resposta, en la qual deixava ben clar que tant ell com el seu aprenent serien ben acollits a la cort.

Després, va córrer a comunicar les notícies a la reina Elinora.

—És un gran savi, estimada meva —li va assegurar—. Un home que no solament ha dedicat la seva vida a l'estudi, sinó que a més ha viatjat per tot el món. I ha estat a la cort del Preste Joan.

—Què vols dir? Que no és el savi del Preste Joan?

—Estimada, estimada —va respondre el rei, assaborint per endavant la seva victòria—, ara ve el millor. No va voler treballar a la cort del Preste Joan. De fet, ha rebutjat els requeriments de tots els reis que han sol·licitat els seus serveis... excepte el nostre.

A la reina li van espurnejar els ulls de nou.

Finalment va arribar el dia que el savi havia de comparèixer a la cort. El rei va considerar oportú recordar-ho durant el dinar, però ningú no li va fer gaire cas.

La princesa Àngela xiuxiuejava apressadament amb les seves donzelles, Valèria i Isabel, i de tant en tant totes tres deixaven anar rialletes poca-soltes. El príncep Marc va fer veure que escoltava, però en realitat pensava en el nou cavall de guerra que el seu pare li havia promès pel seu setzè aniversari. Pel que fa als seus companys, fills de nobles encomanats a la tutela del rei Hèctor perquè els instruís com a cavallers, també tenien el cap en una altra banda. Dari devorava una cuixa de xai com si no hi hagués res més al món; Roderic mirava d'atreure l'atenció de la princesa Àngela, i Jaume semblava sentir més interès pel

seu llaüt, que en aquells moments afinava, que pel que es deia a l'altre extrem de la taula.

El rei no els va renyar; al cap i a la fi, eren joves. Però la reina els va adreçar una mirada severa que no presagiava res de bo. I tot i que Brígida, la majordona, va cridar l'atenció a les donzelles, elles van fer cas omís del seu advertiment.

Cap al tard, el savi i el seu aprenent van aparèixer al camí que menava al castell, però només la reina, que s'havia abocat al balcó i escorcollava l'horitzó amb impaciència, els va veure arribar. Els va observar atentament. El noi anava embolicat amb una capa i ajudava a caminar el seu mestre, que semblava tan vell com havia de semblar un savi i, a més, lluía una llarga barba blanca. La reina va sospirar, satisfeta. Tot el que Cornèlius havia aconseguit durant els seus llargs anys d'estudi a la torre era una barba grisa i mediocre. Estava gairebé segura que el seu nou erudit podria guanyar el de la reina Viviana en un concurs de llargada de barbes.

Mentre corria a avisar el seu espòs, els nouvinguts es van aturar davant la porta del castell. Ningú no els va preguntar el nom ni la identitat. Els guàrdies es van limitar a abaixar el pont llevadís i a obrir-los de bat a bat les portes de la residència del rei Hèctor.

Al cap d'una estona, tots dos es trobaven en presència dels reis.

–Majestats –va dir el savi, inclinant-se davant els seus amfitrions–, és per a mi un honor ser avui aquí. Si ho desitgeu, us faré una breu relació dels meus estudis i aptituds per...

–Oh, no cal, mestre Zacaries –va interrompre el rei, somrient àmpliament–. La vostra fama us precedeix. Si ho preferiu...

–Zacaries? –va interrompre la reina, mirant el savi com si no ho hagués sentit bé.

–Així és com em dic, senyora –va dir l’ancià.

La reina va llançar una mirada acusadora al seu espòs. Aquest va arronsar lleugerament les espatlles.

–Hi ha algun... problema amb el meu nom? –va vacil·lar el savi.

–No és nom de savi –va declarar rotundament la reina–. Tots els savis tenen noms llatins. Així, doncs, mentre visqueu en aquest castell, respondreu al nom de mestre Zacarius.

–Za... Zacarius? –va repetir l’erudit, amb una còmica expressió de desconcert.

El seu aprenent es va escurar el coll abruptament, en un clar intent de reprimir una rialla, i la reina es va fixar per primera vegada en ell. S’havia tret la caputxa del cap, i una llarga mata de cabells castanys arrissats li queia damunt les espatlles. Va ser llavors que la reina es va adonar que el que duia sota la capa era un vestit. Perquè l’aprenent del savi Zacaries... o Zacarius... era...

–Una donzella! –va exclamar la reina, desconcertada.

Una noia, es va corregir de seguida. Evidentment, no era de família noble. Devia tenir tretze o catorze anys. La seva roba era vulgar, els cabells li creixien lliures i descuidats, i tenia el rostre bru, amb unes saludables galtes acolorides de rosa i plenes de pigues. Res a veure amb les fines fesomies de porcellana de les donzelles de la seva cort.

–Oh, sí, me n’oblidava! –va exclamar Zacaries; encara semblava una mica perplex per la qüestió del seu nom–. La meua deixeblla... Míriam.

La noia es va inclinar davant els reis. No va ser una reverència gaire correcta ni elaborada, però la va executar amb decisió i energia.

–Una noia –va repetir la reina, com si encara no s’ho acabés de creure.

–Es tracta de la meva filla, Majestat –va explicar l'erudit.

La reina es va aixecar i va caminar lentament al voltant de Míriam, observant-la amb atenció. La noia va canviar el pes d'una cama a l'altra, inquieta.

–Per què no t'has pentinat avui? –li va preguntar la reina.

–Però si m'he pentinat... –va respondre Míriam, sorpresa–.
Majestat –va afegir ràpidament.

–On és la resta del teu vestuari? No tens res millor per posar-te?

–Aquest és el millor vestit que tinc, el dels dies de festa.
L'altre me'l poso durant la setmana.

–I les teves joies?

–No en tinc, senyora.

–Saps tocar la viola de mà?

–No, senyora.

–Saps brodar?

–No, senyora. Però sé sargir mitges i calces.

La reina estava horroritzada. Es va girar cap a Zacaries.

–Però quina mena d'educació se li ha donat a aquesta criatura?

El savi es disposava a respondre, però Míriam se li va avançar:

–Sé llegir en llatí i en grec, i una mica d'hebreu. He llegit Aristòtil, Plató, Ciceró, Sèneca, Escot, Prudenci, Avicenna, Horaci, Cassiodor...

–Ja n'hi ha prou, gràcies –va tallar la reina amb sequedat, però Míriam va continuar parlant:

–...Boeci, Averrois, Ovidi, Justinià, Hipòcrates, Sal·lusti, Virgili, Euclides...

–He dit que ja n'hi ha prou!

Tot i que Míriam va callar, continuava brillant un espurneig de rebel·lia als seus ulls castanys.

–Com podeu veure –va afegir suaument–, he rebut una acurada educació.

–Això sembla –va intervenir el rei–. Però, si no vaig errat, gairebé tots els autors que has esmentat són pagans.

–Conec la Bíblia –va replicar ella; tot i que semblava una mica més insegura–. I he llegit les obres d’alguns Pares de l’Església, com sant Agustí o sant Tomàs...

–Aquesta no és la qüestió –va interrompre la reina, intentant tornar a agafar les regnes de la conversa–. No em sembla decorós que una donzella sigui tan...

–Culta? –la va ajudar el rei.

–Exacte. Tothom sap que l’erudició és cosa d’homes.

–Però... –va començar Míriam; el seu pare se li va avançar:

–Majestat, si em permeteu... Míriam és l’única filla que tinc. És voluntat meva que sigui l’hereva dels meus coneixements.

La reina va serrar els llavis. Era evident que no aprovava res de tot allò.

–Se’m va donar permís per instal·lar-me aquí amb el meu aprenent –li va recordar el savi.

–No vau especificar que es tractava d’una donzella, mestre Zacarius.

–Amb tots els meus respectes, Majestat..., no entenc quin és el problema.

–És evident. Si fos una noia qualsevol (i això és exactament el que sembla), l’enviaria amb les criades. Però, com que és la vostra filla, li hem de concedir un tracte especial. I no és prou refinada per relacionar-se amb la meva filla i les seves donzelles!

El rei va intervenir oportunament.

–Això no obstant, mestre Zacarius té raó. Li vaig donar permís per portar el seu aprenent, i sóc home de paraula.

–Us ho agraeixo, Majestat.

El rei va mirar la seva esposa i va veure que estava a punt de treure foc pels queixals.

–Tot i així –va afegir ràpidament–, la jove Míriam s’haurà de comportar com una donzella de família noble. Aprenderà amb la dama Brígida a vestir i actuar d’acord amb la seva nova posició a la nostra cort.

–I els meus estudis? –va preguntar Míriam, espantada; i va afegir de seguida–: Majestat.

–Prego a ses majestats que li permetin continuar estudiant amb mi –la va secundar Zacaries.

–En aquest cas, haurà de repartir el seu temps entre les dues ocupacions –va dictaminar el rei; va mirar de reüll la seva esposa i va comprovar que semblava estar bastant menys disgustada–. He dit.

»I ara, els criats us acompanyaran a la torre, mestre Zacarius. Sens dubte, deveu estar cansat del viatge. Havia fet preparar un racó per al vostre aprenent a la mateixa habitació, però, ateses les circumstàncies, crec que valdrà més que la jove Míriam ocupi una cambra a l’ala oest, on hi ha les estances de les donzelles i la de la dama Brígida. Aquest és tot l’equipatge que porteu?

–No, Majestat –va respondre el savi–. Darrere nostre ve un carro carregat amb tots els nostres llibres. Els mossos que el conduïxen deuen estar a punt d’arribar.

–M’encarregaré que els llibres siguin traslladats a la torre tan bon punt arribin –va assentir el rei–, tot i que no els necessiteu: Cornèlius hi va deixar tota la seva biblioteca.

Zacaries va arcar una cella i va intercanviar amb la seva filla una mirada significativa. Ella va assentir.

–Bé, mestre Zacarius, podeu retirar-vos –va declarar el rei.

El savi es va inclinar de nou. Els reis es van quedar mirant-lo expectants. Hi va haver un silenci incòmode.

–I doncs? –va preguntar llavors la reina Elionora, arrufant el nas.

–Perdó? –va vacil·lar el savi, insegur.

–La meva esposa està esperant que, com a bon erudit, us acomiadeu amb alguna cita o adagi llatí –va explicar el rei.

Zacaries va parpellejar, bocabadat.

–Oh, bé! Jo... –va meditar un moment–. Amb el vostre permís, tornaré als meus estudis, ja que *Ars longa, vita brevis*, és a dir, «la feina és llarga i la vida és breu».

La reina va assentir, satisfeta.